

Verslag van het 2de gedeelte ener bijeenkomst van
"De Orde der verdraagzamen" ten huize van Mevr. Moens op Zondag
5 September 1954.

Goedenmiddag Vrienden !

Nu, u weet u bent op het ogenblik aan de beurt om te bepalen ,wat U horen wilt !

- Nu, vriend, ik heb twee onderwerpen, en U mag zelf kiezen. Het eerste onderwerp is "De zonneler van Ichnaton" en haar waarde voor de mensheid, en het tweede onderwerp is "De zaaier ging uit om te zaaien", bij voorkeur populair te behandelen .

+ Ik geloof , dat er geen keuze noodzakelijk is ,want deze beide onderwerpen staan wel onmiddellijk met elkaar in verband .

Namelijk, wanneer wij de leer van Ichnaton en zijn hele leven nagaan, dan kunnen wij toch zeker hier spreker van de zaaier die uitging om te zaaien. Wanneer wij spreken over Ichnaton, dan moeten wij ons realiseren, hoe Egypte er in die dagen uitzag. Egypteland van ik neem aan ,dat U er al veel van weet, althans iets - Egypteland ,was een uitgesproken oliiarchie. De Pharao, soon der soon ,was eigenlijk het hoofd der staat ,maar vele plaatselijke goden in die tijd ook al vereenzelvigd met Ré - wanneer u daar niet voldoende over weet ,zou ik u willen verwijzen naar Vrijdag ,toen hebben we geloof ik ook die ontwikkeling besproken, zij het dan, dat het een andere spreker was - en door deze vereenzelviging krijgen we langzaam maar zeker, een wending naar een Eéngodendom ,waarbij één God, in zeer vele attributen wordt vereerd ,elke Godheid op zichzelf wordt geacht te zijn langzaam maar zeker een attribuut van de zon .

De zon die als Ré ,en speciaal als Amon-Ré ,een buitengewoon sterke invloed heeft op alle gebeurtenissen in Egypte. Amon is de oorspronkelijke stadsgod van Thebe, vereenzelvigd met Ré eigenlijk wordt hij tot een soort machthebber, wiens priesterschap zich uitbreidt over het gehele land en welks priesters, vooral ook omdat ze meestal uit de betere stand komen, dus veel adel erbij, een practis niet te overziene invloed hebben op handel, industrie, op de eenvoudige mens, maar ook op Pharao en de politiek van het Egyptisch Rijk. Nu is het begrijpelijk ,dat deze priesterorden er helemaal geen vrede mee hebben ,wanneer een andere broederschap op den voorgrond treedt . Zodat wij van Baakt ,van O, giris, van Réoachte horen, maar toch zien dat zij onderdanig blijven aan Amon-Ré, die de hoofdvorm schijnt geworden te zijn in dien tijd. Dit betekent dat de priesters het gehele land regeren en zoals dat wel meer voorkomt ,worden deze priesters langzaam maar zeker tot uitbuiters van het volk. In deze tijd nu wordt de latere Ichnaton geboren. Hij wordt opgevoed aan het hof, maar hij is wat zwak, wat teer, en daardoor heeft hij niet de gebruikelijke vreugde aan de jacht, aan de veldslag, en voelt hij ontzettend veel voor de grote geheimen die door de priesters hem geleerd worden. Voor hem is dan ook in tegenstelling met vele zijner voorgangers ,zelfs zijn vader, niet de opvoeding tot prins en vorst van het grootste belang, maar wel de periode van de priesterswijding ,die ligt tussen het 10de en 14de jaar. In deze periode dringt hij door tot de geheimen der priesters van Amon, en maakt kennis met enkele andere priesters, waaronder een raadgever van zijn vader, die hem voortdurend als het ware ,inwijden in de geheimen van ,die ver uitgaan boven de normale leer ,die de verschillende priesters van de zon verkonden, en aan den volke en ook aan den Pharao ,geven.

Zo komt hij tot de conclusie, dat de oude Godenwereld ,weliswaar geen volledig verkeerde voorstelling is van het Eeuwige, maar dat ,door de vele misbruiken ingeslopen, het noodzakelijk is deze eredienst van haar eerste plaats in de samenleving te verdringen. In zichzelf voelt hij de behoefte aan genegenheid, liefde ,en een leven, dat iets breekt met het streng formalisme en de strenge behoudsucht ,die in die dagen het Egyptisch volk vaak tot een somber volk maken. Hij begrijpt zeer goed, dat de grote greep van de priesters, in de eerste plaats is een greep op de regerende standen en dat de eredienst van het gewone volk eerder een fetichisme is, dan

aan een werkelijk begrip voor goddelijke waarden. Zé is hij in deze geworden, thans de boer die zijn land beschouwd voordat hij gaat ploegen. Hij ziet dat hele volk liggen. Hij is zelf er als bestuurder aangesteld, en hij moet nu werkelijk overdenken en overpeinsen, hoe hij hier verandering kan brengen. Wanneer hij dan ook aan de regering komt, is zijn eerste pogen en streven, om de invloed van de priesters wat te verminderen, en daar tegenover te stellen wat meer sociale rechtvaardigheid, in de hoop, zó uit de oude godsdienst, een renaissance naar voren te roepen, die het mogelijk zal maken, het volk grotere vrijheid, betere sociale rechten en voordelen en voor alles een groter geestelijk bewustzijn te schenken. Echter dit wordt hem zeer moeilijk gemaakt. Allereerst al door zijn moeder, die veelal het niet eens is met wat haar zoon zoal doet. Ten tweede door de krijgerakaste, die niet erg tevreden is met een vorst, die in de eerste plaats voor vrede voelt, en die oorlogsdreiging beschouwd als iets dat in vele gevallen alleen maar op een gerucht berust. De priesters zijn vanzelf niet zeer tevreden met een vorst, die voortdurend hun voordelen en privileges aantast.

Wanneer hij zo de akker geploegd heeft, en heeft leren kennen de stromingen die bestaan onder het gehele volk, wordt het tijd voor hem tot een realisatie te komen. Hij is, zoals elke Pharao, gehuwd in deze periode. Dit is reeds gebeurd op zijn 14de jaar, nadat zijn priesterwijding was voltrokken, en hij vindt in dit huwelijk een grote vreugde, een stoffelijke en geestelijke eenheid, die zo belangrijk wordt in zijn denkleven, dat hij afstand doet van de strenge verhulling van de meer intieme zaken van het leven, en zich regelmatig met zijn koningin vertoont. Ja, het komt zelfs voor, dat hij tesamen met zijn vorstin uitgaande, openlijk in een wagen door het land rijdt, waarbij zij beiden de dubbele ureas dragen, die staat als een kroon voor boven- en beneden Rijk.

Dit wordt natuurlijk wederom verkeerd opgenomen, vooral in dit geval door de middenstand, die dit voelt als een vergrijp tegen oude zeden en waarden, en zichzelf daardoor bedreigd voelt in haar zekerheid van bestaan.

Dan brengt hij ook nog tegen zich in het geweer, een deel der oude kunstenaars. Want was vroeger in de beeldhouwkunst, de strakke geformaliseerde lijn de hoofzaak en kwam het op gelijkenis van voorstelling, op weergave van sentimenten en gevoelens niet aan, hij zal later zelfs deze kunst in een nieuwe richting ontwikkelen. Reeds in deze vroege periode blijkt hij een buitengewone voorkeur te hebben voor diegenen, die een meer natuurlijke weergave van het menselijk zijn nastreven.

Zo staat hij dan aan het begin van zijn loopbaan als hervormer, als stichter van een nieuw bewustzijn, betrekkelijk alleen. Er is een kleine groep volgelingen, die hem inderdaad vereren en zijn diep geestelijk bewustzijn beseffen. Maar verder kan hij alleen maar rekenen op strijd en tegenstand. Dan begint hij natedenken en in hem rijst het beeld, uit alle oude waarden geboren, van de Zon als zichtbaar symbool van een alles scheppende kracht, die voortdurend zegenend naar alle kanten, weldoende handen uitstrekt en de schepping verveelvuldigt en verfraait. Een Godheid, die de hele wereld doordeesent, en die het best kan worden vergeleken met de stralende zon, die soms wreed, toch de kracht is die alles tot stand brengt.

De artistiek bezaarde en begaafde vorst begint met het dichtwerk. En dan zoekt hij naar een naam voor zijn God. En wanneer hij zegt Ré, dan komt hij er niet uit, wanneer hij roept Amon, klinkt het als een vloek, en dan, één klankverandering, één beeldverandering en plotseling is de harmonie daar, Aton. Aton, het wordt in hem geboren en in hem rijst het beeld van de zon, uitstrekking haar stralen met weldoende handen, en dan weet hij, wat zijn taak is. Hij moet trachten de ketenen der slavernij te breken, die op het ogenblik het hele volk in bijgeloof geknecht houdt. Een nieuwe God is noodzakelijk. Maar dat vraagt veel voorbereiding. Hij tracht in de eerste plaats de bouwers te winnen. Een nieuwe stad moet aan zijn God gewijd worden. Een stad, die anders is, die licht en lucht en lachend is, vol van kleur, opdat de goddelijke levensvreugde erin tot uiting komt en opbloeit.

Die stad wordt gebouwd. En daar eeffert hij zelve elken dag, wanneer de zon rijst, aan Aton, de eeuwiglevende macht. En velen komen tot hem, vooral van het eenvoudige volk. Want Aton is een God, die geeft en niet eist. De offers in de andere tempels worden minder en minder, de invloed van de priesters van Amon van Réoachte, van de tempels van Osiris, van Baakt en hoe ze verder mogen hets steeds minderen dan besluit hij als een goede zaaier, uittegaan tot deze priesters en dan roept hij bijeen op een klein eiland in een kunstmatig meer de hogepriesters van alle orden, en zij komen, elk met hun gevolg, totdat bijna 600 tezamen zijn. Dan spreekt hij hen over de goddelijke gaven, de goddelijke kracht, over de grootheid van Aton, die moeten worden gezien als het uiteindelijke attriboot, waardoor alle andere attributen moeten vervallen. Dit blijft, Het Levende, dat is het beeld van God. Hij vraagt hen om deel te hebben aan een offer. Let wel, hij houdt rekening met hun gevoelens, want de nieuwe stad is reeds bijna voltooid, en het offer wordt reeds een jaar gebracht. Maar neen, hier op een klein eenvoudig altaar zal het offer van graan en vruchten gebracht worden door de vorst zelve, geassisteerd door verschillende hogepriesters. Een koor zingt, het wonderlijke lied aan Aton:

Aton, Gij Grote en Machtige,
Gij, die staat in den Hemelen en licht
in de harten, Gij, Aton, Schepper van het Al,
tot U klinkt mijn lied. Ik weet dat Gij eens
komen zult, dat voor mij komen zal, de Waarheid,
geboren uit het Niet, en ik betreden zal
een eeuwig rijk.

En wanneer dat gezon en wordt, deinsen de priesters terug. Waar blijven ze dan met hun dodenboek, waar blijven ze met hun balseming voor veiligstelling van de overtocht van de doden. Dit is heiligschennis. Velen keren onmiddellijk terug naar hun kwartieren, en sich verontschuldigen wegens ziekte of door een andere uitvlucht sich enttrekkend aan een verder tezamen zijn, gaan zij heen. Het zaad valt op rotsigen aarde en komt niet op. Er blijven echter een aantal priesters. Van de 600 aanwezigen blijven ongeveer een 20tal hogepriesters met hun gevolg, gezamenlijk ongeveer een 170. Deze nu, willen dit nog wel aanvaarden. Per slot van rekening, de gunst van Pharao is veel waard en bovendien, dat idee van Aton is nog so gek niet. Zelfs wanneer de vorst aankondigt dat hij van nu af aan wil heten Ichnaton, zoon van Aton, in plaats van te zijn, zoon van Ré. Maar in hun harten is geen plaats voor de zuivere lichte vreugdige gedachte. Zij hebben nodig hun zware tempels met rijzende zuilengangen en pilonen, zij hebben nodig de mysterie-spelen, vol van dreiging, offer, dood en moord. Zij kunnen sich niet losworstelen uit hun priesterschap, zij kunnen geen afstand doen van hun aanzien. Zij kunnen niet zonder meer hun tempels afscheiden van het grote verbond, de broederschap van priesters. Dan zouden sommige kloosters wegvallen, dan zouden tempels sich afscheiden, dan zouden zij alleen blijven staan. Waar is hun aanzien, hun macht. Of schoon ze begrijpen, hoe schoon, hoe zuiver de gedachte is, die Ichnaton verkondigt, blijven zij uiteindelijk slechts poppenspelers, die tijdelijk meedoen en mimen, alsof Aton de Grote is, en verder intrigeren en uiteindelijk weer vallen in de handen van de verbit-terde priesterschap van Amon-Ré. Dit mag niet verder gaan, uiterlijk doen ze mee, maar het is doornig, de doornen overwoekeren het graan, eigenbaat vernietigd geestelijke bewustwerding. Maar in het volk is het anders. Het volk van Egypte houdt ervan te lachen en te dansen, en wanneer in de dorpen des avonds de fluit klinkt, ach, dan is het leven vaak so schoon, dan gaan de jongelingen en de meisjes naar de plaats om water te putten, dan spelen ze met elkaar, dan verdwalen ze misschien gewild in de bossen en struiken, dan lacht het volk en gan gaan de ouderen, flanerend tezamen en s rekend naar de priester van het dorp toe, die hen misschien iets verteld van oude sagen en legenden, dan lachen ze en nespreken ze de geruchten van de buurt. Het gewone volk van Egypte is een lustig en vrolijk volk, een volk met levensmoed en levenskracht. Dit gewone volk wordt gekoesterd door de stralen van Aton.

Wegvallen de vele zware belastingen, rijkelijker vloeit de stroom van vreemde goederen, die door de handelslieden worden aangevoerd, waardoor wat woelde komt in de eenvoudige plaatsen en dorpen. Aton vraagt geen zware en bloedige offers, maar slechts een paar korrels graan. Aton spreekt van eeuwigheid. Het volk wordt langzaam maar zeker van fetischist, van aanbieder van eenvoudige beeldjes, aan het geloof aan tovenarij, bekeerd. Het wordt iets meer, iets beter, het leert in één God te geloven, en zich een hoge voorstelling ervan te maken. Dit zaad komt op, het draagt tienvoudig vrucht.

Wanneer Ichnaton uitgaat, dan zullen de edelen zich vaak verbijten, maar wanneer hij met zijn vrouw en kinderen vaak in éne wagen gezeten, o, schande, in tegenstelling met alle waardigheid des Pharao's, uitgaat, om als rechter te zitten, wanneer het volk tot hem komt, waarbij hij vele edelen veroordeelt, omdat het recht is, ook voor eenvoudigen komt Pharao recht te eisen.

Dan juicht en dan lacht het volk. Wanneer de jaarlijkse dag komt, van offerande aan den Pharao, de dag waarop een ieder komt en brengt, dat wat hij verplicht is voor zijn leen, voor zijn goederen, dant ziet men meer en meer in de stoet zich voegen, de eenvoudige, die een jonge geit brengt, misschien alleen maar een kruikje olie, of wijn, misschien wat koeken of wat bier, of bloemen, want zij houden van desen vorst. Deze vorst die voor hen waarlijk is, de zoon der zon, omdat hij zon brengt in het land. Maar hoe verder hij gaat in het geven van bewustzijn en vrijheid aan het volk, hoe moeilijker het hem wordt zich te handhaven, temidden van de hogere stand.

Hij verplaats zich naar zijn nieuwe stad, de zonnestad, en met hem gaan vele velen. Maar ook hier is hij niet veilig voor de vele intriges. Meermalen worden pogingen gedaan om hem te vergiftigen. Toch beschermt hij zich niet. En dan komt het bittere moment voor Egypte, dat Ichnaton terugkeert tot zijn Vader. Plechtig nog wordt de uitvaart gevierd, maar niet zo eenvoudig, als hij het gewenst zou hebben. O, neen, ofschoon de rijkdom aan sieraden niet zo groot is, die hij meekrijgt, Ichnaton wordt op de oude wijze door de priesters van Amon-Ré ter aarde besteld. Zij zijn het die laten gezangen prevelen en murmelen, en alleen in de stad verklinkt, ongehoord door de groten en de priesters, maar verklinkend in een hart van een volk, het grote lied aan Aton:

Aton, Gij die langs den Hemelen vaart,
ik vaar tot U in mijnen boot, Gij zijt
mijn Vader, zijt mijn Schut, zo groot is
Uwe macht, Aton, Gij die de nacht verdrijft,
ook in de harten der mensen, Geef mij Licht,
totdat Hij, die schrijft het lot, mij zal
toelaten in het land, waarin Uwen Geest en Uw
Licht altijd aanwezig zijn.

Een nieuwe Pharao moet nu gekroond en worden uitgeroepen. Een nieuwe erfgenaam zit op den troon en de priesters zijn erbij, monkelend en lachend, en intrigerend. Ichnaton moet worden gestreken uit het boek van de zonnegod want hij heeft Ré verlochend. En dan rijden ze geapend met rokers en beitel se slaan weg van zijn beelden, zijn naam. De stad wordt leeggemaakt en vervalt aan een verwoesting. Aan alle kanten woekert onkruid. Wanneer 100 jaar zijn voorbijgegaan, dan ligt daar de stad van Aton als een verlatenheid, een verlatenheid, waar soms nog enkele priesters samenkomen. Een verlatenheid waar soms eenvoudige mensen nog een ogenblik zijn, en herleven in deze vervallenheid toch nog iets van het zonnige geloof van Aton, den God, die eens Pharao hen gaf. En vanaf dit moment is er iets veranderd. Een nieuw bewustzijn si in Egypteland gerezen, het volk is niet meer zo te knechten zoals het vroeger te knechten was. De geest is vrij, en dwaalt over de wijde hemelruimten samen met de zonnegod. Een zonnegod die niet dreigt en die niet stuurt, de jakhalsen om U te leiden, door onzichtbare vlakten, om U te doen leiden in speken, in monsters, om u te doen gaan in poorten, die alleen opengaan op toverspreuken, die ge swaar moet betalen aan priesters.

O, neen, Aton spreekt to het volk in de wind en in het ruisen van het graan. Wanneer het water komt, dan zegt menigeen „Ré, maar hij bedoelt Aton. Een nieuw bewustzijn, een werkelijk monotheïstisch denken, geboren uit de bewustwording van een vorst, die helaas te zwak was om met geweld zijn volk te onderwerpen, die met liefde niet kon onderwerpen de machten der duisternis.

Zo ging een zaaiër uit om te zaaien over Egypteland en hij zaaide liefde en bewustzijn, en moge ook nu nog, Egypteland vaak het land van magie en tovenarij zijn, hij bracht daarin de lichtende kracht, die vandaag nog blijft aan een Hij bracht iets van het licht, dat doorstraalde tot Indië toe, dat als een bewust licht ging door Noord-Afrika, en zelfs doorpriemde in de diepe duisternis van de oerwouden.

Lang geleden is Ichnaton heengegaan, maar hij heeft het pad bereid voor de godsdiensten, die één God kennen, en ook verkondigen.

Hij was het, die het mogelijk maakte, dat later de mensheid zou bevatten, een EénGodendom. Hij was het die Mozes inspireerde om het volk uitvoerende, te gaan tot één God, en alle kleine stamgoden tot een eenheid te verenigen.

Hij was het die voor het eerst bewustzijn wakte bij de Perzen, bij de Syriërs, bij de Meden, en de vele Beëls slechts monden zijn van één God.

En zo eindigt de vergelijking. Een zaaiër ging uit om te zaaien, een deel ervan viel op den steenachtigen bodem, en het kwam niet op. Een deel van het graan viel op den weg, en werd vertreden, vertreden door de laksheid der mensen. Een deel ervan viel tussen de doornen, en werd overwoekerd door lusten en begeerten van steffelijken aard. Maar dat wat viel in vruchtbare aarde, droeg tienvoudig vrucht. Wanneer de zoon van Aton, terugblijkt op deze wereld, dan weet hij, rijk en gezegend was de oogst. Ik hoop dat ik daarmee tot U aller genoegdoening beide onderwerpen in één heb verenigd.

- Gevraagd wordt, waarom speciaal aan Ichnatons tussen zijn 10de en 14de jaar een inwijding wordt gegeven.

+ Dat is begrijpelijk, omdat het kind tot zijn 6de jaar bij zijn moeder verbleef en daar zijn kindsheid beleefd. Daarna werd het opgevoed aan het hof, en moest leren jagen, krijgskunde leren en leren tekens te interpreteren en te schrijven. Wanneer dit geleerd was plus een zeker metien, was het gekomen aan de puberteitsjaren, die zoals u weet, in warme landen, veel vroeger beginnen. Nu moest echter vóór het huwelijk, dat zo vroeg mogelijk voltrekken werd, de priesterwijding begonnen zijn. En zo zien we dan, dat deze opleiding begint ongeveer in het 10de levensjaar, en het 12de jaar werd beëindigd. Dat deze periode voor Ichnaton langer was, is te wijten aan het die religieuze inslag en het grootdenkend vermogen van deze vorst.

Ik wil hierna nog toevoegen. Zoals Ichnaton zijn bewustwording trachtte te zaaien in de harten der mensen, zo sult u datzelfde ook als een zekere taak vinden. U sult zelf ook uw bewustzijn verder willen geven. Maar weet er van bewust, dat een groot gedeelte daarvan valt op doornigen of misschien zelfs steenachtigen bodem. Dat veel van uw goede willen en denken op den weg zal vallen en vertreden wordt. Maar dat wat opkomt, daar waar uw woord, uw voorbeeld, werkelijk iets geeft, ge ook zeker kunt zijn, dat uw geestelijk streven tienvoudig vrucht draagt. En U sult u moeten hoeden voor de fout van dezen zoon van Aton, die dacht dat hij tegen de hele wereld in, zijn godsdienstige wijsheid en vrijheid kon geven aan ieder door geweld.

Door een eenvoudig vertreden van bestaande rechten en usanes, juist daarin heeft hij gefaald, en daaron is Atons erediens, slechts een kort verschijnsel geweest in de geschiedenis van Egypte. Maar wanneer gij in het bestaande meer en meer de aandacht weet te vestigen op deze nieuwe bewustwording, wanneer gij het weet intevlechten in uw dagelijks leven, in het dagelijks leven van diegenen die met u omgaan, dan sult ge zien, dat de oogst beter en rijker wordt.

Ik hoop dat u daarmee veel succes sult hebben, en nu ga ik de laatste spreker voor U aan het woord laten, die voor U zal besluiten.

Goedemiddag, Vrienden !